

VALORILE ADOLESCENȚILOR PRIN PRISMA MANIFESTĂRILOR COMPORTAMENTALE

Diana ANTOCI, dr. conf. univ.

Catedra Psihopedagogie și Educația Preșcolară, UST

Maria BULICANU, masteranda UST, Catedra PEP, UST

Psiholog IP Gimnaziu „Valeriu Bulicanu”, s. Boldurești, r. Nisporeni

Rezumat. Prezentul articol redă varii poziții teoretico-științifice și cele personale cu referire la valorile care constituie latura de conținut a orientării personalității și exprimă baza atitudinilor personalității față de realitatea socială, determină motivația comportamentului a personalității în devenire și exercită o influență considerabilă asupra tuturor laturilor activității acesteia exteriorizate prin comportamente. Comportamentul este modul de manifestare a caracterului, de acționare în anumite situații și constituie ansamblul reacțiilor expuse în anumite situații la factorii interni și cei de mediu. Studiul valorilor în perioada adolescenței din perspectiva manifestărilor comportamentale, ce constituie baza în formarea personalității, constituie actualitatea studiului întreprins.

Cuvinte-cheie: valoare, comportament, adolescent.

Abstract. This article presents various theoretical-scientific and personal positions regarding the values that constitute the content of personality orientation and expresses the basis of personality attitudes towards the social reality, determines behavior motivation of personality in becoming, and exerts a considerable influence on all aspects of their activity externalized by behaviors. Behavior is the mode of character manifestation, acting in certain situations, and is the set of reactions exposed in certain situations to internal and environmental factors. The study of values in adolescence constitutes the actuality of the undertaken inquiry, from the perspective of behavioral manifestations which represent the basis of personality formation.

Keywords: value, behavior, adolescence.

Cercetarea valorilor prin prisma variilor manifestări ale ființei umane constituie o direcție deosebit de actuală și necesară pentru societatea noastră. În ultimul deceniu observăm multiple și vaste transformări ale instituțiilor la nivel politic, economic, cultural, social, inclusiv și cel public cu referire la sistemul educațional. Aceste metamorfoze presupun existența unor schimbări fundamentale la nivel cantitativ și calitativ, care se reflectă asupra tuturor domeniilor vieții sociale. Observările întreprinse privind constatările savanților în vederea factorilor decisivi în constituirea valorilor în perioada adolescenței (cum ar fi: prezența sau lipsa ideologiei, fixarea sau inexactitatea convingerilor, definitivarea sau instabilitatea doctrinelor și teoriilor, respectarea sau refuzul de norme, interiorizarea sau respingerea valorilor, regulilor, codurilor etice etc.) prin diverse manifestări comportamentale au determinat actualitatea studiului întreprins.

Valorile alcătuiesc una din cele mai conservative componente ale psihologiei anumitei culturi, sistemul acestora este relativ stabil din perspectiva ierarhizării la nivel socio-cultural. Sistemul de valori se exprimă prin manifestările esențiale ale personalității care se află în permanentă interrelaționare cu lumea înconjurătoare, reflectând și modificările apărute în urma impactului unor situații și experiențelor obținute.

Valorile reprezintă latura de conținut a orientării personalității și exprimă baza atitudinilor personalității față de realitatea socială, determină motivația comportamentului persoanei și exercită o influență considerabilă asupra tuturor laturilor activității lui.

Analiza sensului etimologic al termenului valoare prezintă interes pentru cercetarea noastră, întrucât ne oferă o cale metodologică în descifrarea acelor înțelegeri adânci care apar atunci când constatăm multitudinea răspunsurilor la întrebarea „ce este valoarea?”. Noțiunea valoare provine din verbul latin „valeo-valere”, cu sensul de „a putea, a fi în stare”, „a fi puternic”, „a valora”, dar, urmat de un termen de comparație, înseamnă și „a procura o satisfacție”. În latină, verbul „valere” avea trei sensuri: a avea forță, putere; a fi sănătos; a fi puternic din punct de vedere moral, a fi un om superior [apud 7].

În opinia cercetătorilor D.Hume, J.G.Kreibig, I.A.Richards „valoarea reprezintă o legătură dintre conștiință și un obiect, legată de diverse sentimente și stări sufletești” [apud 7]. R.Carnap considera că „valorile sunt principii fundamentale care stau la baza faptelor și exprimă o stare emoțională și subiectivă” [apud 7]. O definiție a valorilor a fost dată de B.Russel care spunea că „valorile sunt stări subiective, niște expresii ale preferințelor și atitudinilor” [apud 7]. J.P.Sartre a identificat că „valoarea este ceea ce dă sens scopului și constituie fundamentul țelului; valoarea nu este ființa, ci existența” [apud 7]. În opinia lui D. Roșca „valorile sunt fapte care țin de sfera existenței, dar corespund unor atitudini umane ce cuprind anumite funcții emoționale profunde” [apud 7].

Mai mult, recunoaștem că termenului de valoare îi corespunde un anumit conținut, un anumit termen de referință, care, fiind dificil de investigat, este încă insuficient de cunoscut. H.Rickert a examinat conceptele de valoare și nonvaloare, conform poziției acestui savant valoarea pozitivă și valoarea negativă formează perechi opuse, care se subordonează conceptului valoare [apud 8].

Ideea principală în teoria valorilor a lui G.Hofstede se raportează la stabilitatea acestora. Argumentele lui G.Hofstede se referă la faptul că valorile nu se modifică în timp, deoarece sunt un dat cultural intrinsec, iar stabilitatea valorilor dominante este asigurată de instituțiile de stat [apud 4].

Adolescenții sunt în perioada de autodeterminare și formularea perspectivelor de viață. Latura de conținut al perspectivelor de viață o constituie sistemul de valori al persoanei. Prin analiza valorilor devin evidente aspectele importante ale vieții, gradul de satisfacere al necesităților lui, tendințele adolescentului. Analizând valorile de fapt analizăm eventualul comportament al adolescentului. Adaptarea socială a adolescenților este direct determinată de sistemul lor de valori, de raportul dintre aspectele de viață care sunt valoroase pentru ei și accesibilitatea acestora [apud 9].

Valorile sunt realități latente, lăuntrice indivizilor dar și determinate social, suficient de stabile în timp, care direcționează atitudinile, comportamentele și opiniile.

Ele se constituie în sisteme consistente de valori, susținându-se una pe cealaltă și determinând alegerile pe care oamenii le fac în orice moment. Ele determină modul de

structurarea a societății, modul de formare și organizare a familiei, relațiile sociale, relațiile din interiorul organizațiilor, funcționarea instituțiilor. Instituțiile, regulile nu sunt altceva decât o transpunere în practică a valorilor comune dominante la nivelul societății sau comunității respective. Modul în care valorile se structurează și tipul acestora sunt influențate și influențează dezvoltarea social [apud 5].

John G.Seamon și Douglas T.Kenrick sunt de părerea că atitudinile se raportează la gânduri sau sentimente care orientează și se exprimă în comportament. Adolescentul, fiind o ființă socială, are valori morale și comportamente în strânsă legătură cu mediul în care trăiește, cu educația primită în familie și la școală, dar și datorită firii sale înnăscute [apud 8]. M.Zlate, consideră că, nimeni dintre noi nu este doar creația familiei sau a sinelui, ci a propriului comportament [apud 6]. M.Golu studiind comportamentul uman a determinat că comportamentul moral este una din speciile comportamentale care include cele mai multe dintre dimensiunile conduitei prosociale, el fiind orientat către sprijinirea, respectarea și promovarea valorilor morale [apud 6]. D.S. Duță, examinează formarea unui comportament ca un proces de o viață întreagă care se desfășoară într-o varietate infinită de circumstanțe și contexte [apud 6].

Comportamentul este modul în care ne exteriorizăm, cel care trădează caracterul, prin felul de a acționa în anumite situații. Cu timpul el devine conduită, purtare, un întreg ansamblul al reacțiilor oamenilor în anumite situații, la factorii de mediu.

Termenul de *comportament* a început să fie folosit în psihologie de către psihologul francez Henri Pieron (1881-1964), fondator al psihologiei științifice, și de către psihologul american J. B. Watson (1878-1958) în modelul psihologic numit *Behaviorism*, (behaviour în engleză însemnând comportament, purtare, maniere) [apud 11]. Propunerea de a studia comportamentul ca obiect al psihologiei a fost făcută în termeni agresivi, cu reproșuri adresate celor care s-au ocupat de acest studiu (prea mult timp și cu prea puține rezultate) [11]. În definiția lui J.Watson comportamentul este un „ansamblu de reacții obiectiv observabile pe care un organism echipat cu sistem nervos le execută ca răspuns la stimulările mediului obiectiv observabile”, deci orice comportament poate fi descris în termeni de „stimuli și răspunsuri” sau de „excitație și reacție” [apud 11].

Comportamentul, după A. Tilquin, este ansamblul reacțiilor adaptative, obiectiv-observabile, pe care un organism, prevăzut cu sistem nervos, le execută ca răspuns la stimuli din ambianță, care de asemenea sunt obiectiv-observabili [apud 3].

Comportamentul este, în sens larg, o reacție totală a unui organism, prin care el răspunde la o situație trăită, în funcție de stimulările mediului și de tensiunile sale interne și ale cărui mișcări succesive sunt orientate într-o direcție semnificativă.

După H. Pieron, comportamentul reprezintă modul de a fi și de a acționa al animalelor și al omului, manifestări obiective ale activităților lor globale [apud 1].

P. Janet introduce termenul de conduită căruia îi acordă o semnificație mai complexă. Cercetările experimentale ale lui J.Watson precum și cele ale lui I.Pavlov și-au adus o

importantă contribuție la dezvoltarea studiilor referitoare la comportament. Sunt recunoscute două accepțiuni în legătură cu comportamentul. Prima concepție se referă la faptul că psihologia reprezintă de fapt „știința comportamentului” acesta fiind o înlanțuire continuă de reflexe condiționate. Cea de-a doua perspectivă, ne demonstrează că, de fapt comportamentul reprezintă acel mod de a exista și de a reacționa al unui individ în viață de toate zilele, în mod obișnuit, la stimuli comuni sau la situații diferite. În contextul celor afirmate mai sus, putem afirma că individul își manifestă comportamentul prin conduite. De aceea, comportamentul este un răspuns la o situație fiind direct condiționat și proporțional cu natură situației și cu cea a individului.

Înțelegerea comportamentului nu poate fi deplină decât dacă se vor lua în considerare spre analizare și aspectele patologice ale acestuia [apud 11].

Prin observarea comportamentului se poate determina nu doar caracterul unei persoane, ci și valorile acesteia. Prin urmare, prin anumite constante ale stilului de viață și a celui educațional, familia are menirea de a dezvolta particularități de personalitate de mare importanță pentru integrarea tinerilor în viață. La fel de hotărâtoare sunt influențele familiale pentru dezvoltarea valorilor fundamentale, pentru elaborarea unei filosofii sănătoase de viață, pentru formarea conduitelor și atitudinilor morale.

„Armonia și unitatea grupului familial, climatul moral și afectiv adecvat, responsabilitățile cu caracter educativ împărțite în mod echitabil între părinți reprezintă premise absolut obligatorii ale dezvoltării în bune condiții, ale socializării și educării morale a tinerilor” [apud 9]. Adolescenții filtrează modul de a se raporta la valori și prin voință își autoreglează conduita în comparație cu vârstele anterioare când în orientarea spre valori, rolul primordial îi revenea familiei. Însă unii adolescenții sunt dispuși să creadă mai mult în valorile părinților care sunt fundamentale pentru viață decât în ale egalilor. Ceea ce se explică prin faptul, că în fiecare om există tendința de a căuta, de a se reprezenta într-o „lumină” bună, sub anumite aspecte, ceva „mai mult” sau „mai altfel” decât este, mai inteligent, mai capabil, mai important etc. Această tendință duce la intensificarea voinței a unor trăsături și la estomparea altora [apud 5].

Concluzie. Sintetizând cele spuse, putem constata, că valorile sunt realități latente, lăuntrice adolescenților, însă determinate social, relativ stabile în timp, care direcționează, comportamentele. Ele se constituie în sisteme consistente de valori, susținându-se una pe cealaltă și determinând alegerile pe care adolescenții le fac în orice moment. Sursele valorilor sunt influențele socio-culturale. Dar în perioada adolescenței sunt selectate, ierarhizate într-un mod personal și au semnificații, intensitate și funcție orientativă diferite.

O anumită răsturnare a sistemului de valori în societatea noastră aflată în proces de transformare perturbă procesul formării sistemului personal de valori cu toate consecințele acestui fapt pentru alegerea căilor de auto-realizare. În societatea orientată spre supraviețuire prioritare devin valorile legate de siguranță – familie, sănătate. Adolescenții întâmpină dificultăți în procesul de căutare a locului lor în viață, au posibilități reduse de

autoafirmare și autorealizare. Adolescentul tinde spre valori, dar numai în direcția celor care, în viziunea lui, trebuie să fie valorile lui personale. Cu alte cuvinte, se cere elaborarea unor principii prin interiorizarea celor existente în exterior, ceea ce înseamnă că este obligatorie reevaluarea particulară a fiecărui element în parte și păstrarea celor în funcție de propriile poziții. În orice situație, cu care se confruntă nu doar adolescentul, apare o serie de factori care influențează comportamentul subiectul și sfera întregă a personalității.

Bibliografie

1. Allport W. G. Structura și dezvoltarea personalității. București: E.D.P., 1991. 578p.
2. <https://ru.scribd.com/doc/3080201/Gordon-W-Allport-Structura-si-dezvoltarea-personalitatii> (accesat 03.07.19).
3. Andrei P. Filosofia valorii. Iași: Polirom, 1997. 238 p. file:///D:/MasaDeLucru/Petre_Andrei_-_Filosofia_valorii.pdf (accesat 03.07.19).
4. Avramescu D. M. Defectologie și logopedie, Ediția a 3-a. București: Editura Fundației România de Mâine, 2007. p.293. <https://ru.scribd.com/doc/51604350/Defectologie-si-logopedie-Monica-Delicia-Avramescu> (accesat 08.07.19).
5. Cosmovici A., Iacob L. Psihologie Școlară. Iași: Polirom, 2008. 295p.
6. Dumitrescu O. Valorile sociale și comportamentul tinerilor. Teză de doctor. Iași, 2016. https://www.fssp.uaic.ro/images/sustineri_teze/Oana_DumitrescuREZUMAT.pdf (accesat 08.07.19).
7. Emilian E. R. Influența mass-media asupra valorilor moral – religioase ale adolescenților., Teză de master, Dâmbovița, 2014. <http://dspace.biblioteca.um.edu.mx/xmlui/bitstream/handle/20.500.11972/768/Tesis%20Emilian%20Eugen%20Oradu.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (accesat 12.07.19).
8. Gâncu I. Orientările Valorice în formarea profesională. Teză de doctor. Chișinău, 2015. 184p. http://www.cnaa.md/files/theses/2015/22705/irina_gincu_abstract.pdf (accesat 07.07.19).
9. Iluț P. Valori, atitudini și comportamente sociale. Iași: Polirom, 2004. 256 p.
10. Paladi O. Interacțiunea dintre valori și fenomene psihologice .În: Revista de Psihologie, Nr.3, 2011. pp. 16-25. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Interactiunea%20dintre%20valori%20si%20fenomenele%20psihologice.pdf (accesat 09.07.2019).
11. Pavlenco L. Adolescența- Vârsta dilemelor. Suport pentru psihologii școlari. Chișinău: Instiutul de Științe ale Educației, 2015. 56 p. http://ise.md/uploads/files/1460559293_9.-adolescenta-virsta-dilemelor.pdf (accesat 26.06.19).
12. Popovici V. Caracterul și Comportamentul. 2014. [http://www.vavilapopovici.com/wp/caracterul-si-comportamentul\(vizitat\)](http://www.vavilapopovici.com/wp/caracterul-si-comportamentul(vizitat)) (accesat 09.07.19)